

zésről. V. Három technikai collegiumról, nők számára. VI. Az ipari oktatásról.

A könyv második része hasonló beosztás mellett, noha rövidebben, a skót nevelésügygel foglalkozik.

Nem akarok ezuttal a munka részletesebb ismertetésével foglalkozni, pusztán annak kijelentésére szorítkozom még, hogy a munka oly készletéről, belátásról és körültekintésről tanuskodik, a melyet egy nőnél alig mernénk föltételezni. Ezért azt az érdeklődők figyelmébe a legmelegebben vagyok bátor ajánlani.*

SOMOGYI GÉZA.

Válasz és viszonzválasz a Bóbita-Gerevich-féle physikai tankönyvek ügyében.

I. A szerzők válasza Szijártó Miklós bírálatára. (V. ö. a Magyar Pädagogia októberi füzetét.)

E folyóirat hasábjain Sz. M. úr szives volt a polgári fiú-iskolák és tanítóképzők, valamint felsőbb leányiskolák és tanítónőképzők számára irt és hivatalosan approbált tankönyveinkkel foglalkozni.

Köszönet érte a bírálónak, hogy e tankönyveinket, bár azok nem tartoznak az általa szoros értelemben szolgált körbe, figyelmére méltatta.

A bíráló könyveinkkel tüzetesen foglalkozván, azon kissé furcsán hangzó következtetésre jutott, hogy azok «jól irt rossz physikák.»

A könyvek ellen felhozott kifogásait két szempontból csoportosítja. Kifogásolja elég hosszasan, hogy két különböző iskola számára két különböző tankönyvet irtunk sokban egyező tartalommal. Másodszor tárgyi kifogásokat emel tankönyveink ellen.

Kifogásaira rövid és tárgyilagos feleletünk a következő:

Bíráló úr, mint tanár-ember az általa bevezetendő és a növendékek által használandó tankönyvet, úgy hisszük legelőbb abból a szempontból vizsgálja, hogy az a tanterv által megkívánt tananyagot mennyiben tartalmazza, mert a tanulók által használandó tankönyvtől

* Ideiktatok a könyvből néhány adatot arra nézve, mely mértékben növekedett a népnevelés állami segélye pusztán Angliában és Walesben:

1832-ben	volt az	20,000	font	sterling	
1839	«	«	«	30,000	«
1870	«	«	«	840,000	«
1882	«	«	«	2.393,000	«
1894	«	«	«	6.500,000	«
1896/7-ben	volt az	7.122,000	font	sterling	becslés szerint.

joggal megkívánhatja azt, hogy az általa előadandó tananyagot találják is meg tanítványai a kezeik között lévő tankönyvben.

Nos a mi tankönyveink e kívánalomhoz szorosan alkalmazkodnak. A miben a két tanterv megegyezik, abban a két tankönyv, mely ugyanazon szerzőktől való, akár szószerint is megegyezhet, feltéve, hogy a két iskola nívauja megegyező, a mint az a jelen esetben tényleg van.

Igen szívesen láttuk volna, ha bírálónk tankönyveinket a tanterv követelményei szempontjából vizsgálja vala és kitünteti, hogy azok egyikéből vagy másikából mi maradt ki, a mit a hivatalos tanterv, mint elvégzendőt megkíván. Sajnos, bírálónk ezt nem tette, pedig ez sokban megkönnyítette volna munkáját.

Bírálónk kissé furcsa vonatkozásban reánk akarja olvasni, hogy mi kifogásoljuk a fiúiskolák számára irt tankönyveknek a leányiskolákban való alkalmazását.

Igen is kifogásoljuk, de csak akkor, ha azok az elvégzendő tananyagot nem tartalmazzák. Kifogásoljuk pedig egyszerűen azért, mert a tollba mondás után való tanításnak, mely különben is tiltva van, elvből ellenesei vagyunk, pedig a meg nem felelő tankönyv használata mellett ez kikerülhetetlen, mert a tananyagot végre is el kell végezni.

Igy pl. a felsőbb leányiskola V. osztályában a fény polarisatiója és kettős törése, a hivatalos tanterv értelmében tanítandó. A VI. osztályban pl. a kosmographia szintén szerepel az elvégzendők között, de az eddig használt tankönyvek egyike sem tartalmazza azt, sőt még sok egyebet sem, a mit a tanterv megkíván.

Vajjon helyesli-e bíráló úr az ilyen tankönyvek használatát?

Továbbá a természettannak ezen fokon való tanítása föltétlenül az inductiv módszer szerint kell, hogy történjék, mi iparkodtunk könyveinkben ezt is megvalósítani, mit a bíráló is elismerni sziveskedett.

Tárgyi kifogásai kétfélékre oszthatók: ténylegesekre és nem létezőkre.

Mi nem vagyunk elfogultak tankönyveink iránt, tudjuk, hogy azokban maradt itt-ott javítani való hiba, a mi az új kiadásban javítva is lesz. Sokszor talán azért is követtünk el hibát, mert kerülni akartuk a mély tudományos definitiókat. De ezen hibák daczára a hivatalos bírálat könyveinket — kiváló szakemberek véleménye alapján — nemcsak használhatóknak jelentette ki, hanem azokról az elismerés hangján, mint olyanokról emlékezett meg, a melyek az eddig használt tankönyvekkel szemben némi haladást is jeleznek. Sajnáljuk, hogy az összehasonlítást bíráló úr nem tartotta helyén valónak.

De vannak a felsorolt tárgyi hibák között olyanok is, a melyek úgy látszik tévedésből csuszta be a bírálatba.

Igy pl. a 15. §-nál kifogásolja a bíráló, hogy nincs kellőleg kidomborítva, hogy az erők hatása ugyanaz, akár egyidejűleg, akár egymásután működnek azok. Uram, e §. az erők méréséről szól, a kérdés fejtegetése itt talán nem lett volna helyén. De igenis a kérdés kellőleg van kidomborítva a 18. §-nál, az erők összetételénél, a hol helyén is van.

A 19. §-ra vonatkozó megjegyzése egy incorrect kifejezésnek benmaradásán épül fel.

A 21. §-ban az egyenletes mozgás tényleg a sebességgel van meghatározva, az út és idő variabilis mennyiségek, csak az összefoglalásban szerepelnek. A megjegyzés tehát tárgyaltan.

A 24. §-ra azt jegyzi meg, hogy $as = t^2 \frac{g}{2}$ képlet csak oda van dobva, a nélkül, hogy az ott előforduló összegezés végrehajtásának módja csak említve is volna. Téved bíráló úr, mert az összegezés igen is ott van (24. oldal e) pont) s a képlet mint az előrebocsátott összegezés eredménye, következtetés alakjában lép fel. Ezt bíráló úr alaposan elnézte.

A 26. §-ban kifogásolja, hogy a röpitő erő egyenes arányosságban áll a forgás sebességével, a sebesség négyzete helyett. Ez egyszerűen azért történt, mert ez utóbbi helyesebb állítást nem tudjuk szemléltetni. De ezt az előadó könnyű szerrrel pótolhatja és ilyen hibák miatt, úgy hiszszük, könyveink nem válnak használhatatlanokká! Ad vocem *arányosság* röviden csak annyit jegyzünk meg, hogy mi e szót tényleg csakis a mennyiségek között fennálló összefüggés kifejezőjeként használjuk. Az egynemű mennyiségeknek nagyságra való összemérésének kifejezésére pedig az *arány* kifejezést használjuk.

Mellőzve bírálónk egyéb megjegyzéseit, csupán annak kijelentésére szorítkozunk még, hogy nekünk a vidékről kell a kiadás körül való teendőket végezni. Sok esetben alig jutunk hozzá, hogy két correcturát is végezzünk, így nagyobb terjedelmű munkában igen könnyen bennrekedhetnek sokszor kellemetlen hibák is. Lám bíráló úr mindössze három lapra terjedő kritikát irt és abba is elég vaskos hibák csusztak be; pedig mi szívesen elhiszszük, hogy az önkem sem kellemes.

Ha bírálatának leczkértető tonusából a jövőben engedni fog valamelyest, úgy bírálata tárgyilagossabb és talán tanulságos is lesz.

A szerzők nevében :

BÓBITA ENDRE.

II. A bíráló viszonzása.

A fenti válasz arra kényszerít, hogy még egyszer foglalkozzam e kérdéssel, bár nem teszem nagy kedvvel. Azonban a szerzők akarják, s végre is nem én vagyok az, a kinek a helyzete kellemetlenebb.

Én szerintem, ha mindjárt ellentétben vagyok is e tekintetben a szerzők felfogásával, a tankönyvbíró első és legfőbb követelménye az, hogy a mi a tankönyvben foglaltatik, az mind igaz legyen, s hogy ezek az igazságok a tanítás céljának megfelelő módon és sorrendben legyenek előadva. A mely könyv nélkülözi e kellékeket, nem tarthat számot a tankönyv elnevezésre. Épen e követelmény betöltésének a constatálása követeli a bíráló munkásságát. Hogy aztán a tankönyvben felvett anyag teljesen összevág-e az utasításokban kívánt tananyaggal, a miről a bíráló csekély fáradság útján is meggyőződhetik, az szerintem már csak másodrendű kérdés a könyvre vonatkozó ítélet kimondásánál. Ha a tankönyvnek vannak is némi hiányai a felvett tananyagot illetőleg, reméljük, hogy a szerző egyes részek kihagyása vagy a hiányzó részek pótlása által azt a könyvet használhatóvá fogja tenni, ha máskülönben megfelel az igazságnak s a módszertani követelményeknek, mert ez esetben erre nézve teljes garantiát birunk a szerzőben.

Mint hogy Bóbita E. és dr. Gerevich E. uraknak könyveit a bírálatomban felsorolt téves felfogásaik és hibáik után nem nyilváníthatam